

Bojan Jablanovec

gledališki režiser, umetniški vodja VN

Bojan Jablanovec je gledališko režijo **diplomiral leta 1989** na Ljubljanski AGRFT. Že z diplomsko predstavo *Helios* (avtorski projekt na osnovi Brechtove drame *Galileo Galilei*, Cankarjev dom, 1988) nakaže svoj interes za odpiranje gledališkega polja in raziskavo percepcije gledalca. **Leta 1989** sledi avtorski projekt *Triumf smrti* (SNG Maribor) v katerem sintetizira gledališke trende, ki so zaznamovali osemdeseta leta. **V letih od 1993 do 1999 režira** v večini slovenskih gledaliških hiš (med njegovimi režijami: P. Corneille: *Odrska utvara* SLG Celje (Borštnikova nagr. za scenografijo), F. G. Lorca: *Dom Bernarde Alba*, PG Kranj, H. Barker: *Ljubezen dobrega moža*, PDG Nova Gorica (Borštnikova nagr. za režijo), A. Jarry: *Kralj Ubu*, MGL, P. Ridley: *Disney Razparač*, SNG Ljubljana, W. Schwab: *Predsednice*, SNG Ljubljana, F. Dürrenmatt: *Romulus Veliki*, MGL, H. Ibsen: *Hedda Gabler*, SSG Trst, B. Brecht: *Gospod Puntila in njegov hlapec Matti*, PDG Nova Gorica, E. Ionesco: *Stoli*, PPF Koper, A. Artaud: *Curek krvi*, Cankarjev dom Ljubljana). **V obdobju 1997 - 1999 poučuje** kot asistent stažist za gledališko režijo in igro na AGRFT Ljubljana.

Iz potrebe po preverjanju smisla, pomena in razlogov za obstoj gledališča in iz prepričanja, da prevladujoči produkcijski modeli in njihove normativne ustvarjalne metode gledališča spreminjajo v muzeje historičnih estetskih form **leta 1999 prekine** z režijsko prakso v slovenskih repertoarnih gledališčih in se posveti raziskavi gledališča. V obdobju do leta 2002 nastanejo trije raziskovalni projekti, v katerih in se posveča uprizarjanju subjekta skozi spolno razliko (*Evropa – deklica, ki je preveč hitela*, Cankarjev dom Ljubljana), uprizarjanju subjekta v razmerju do časa (*Lenora*, SNG Ljubljana) in uprizarjanju subjekta skozi razliko med govorom in jezikom (*Olga Grad vs. Juanna Regina*, PG Kranj). S temi projekti razvije svojo režijsko metodo, s katero se osredotoča predvsem na oblikovanje procesa, ki naj izvajalca učinkovito pripelje do avtorske kreacije – torej da postane scenski umetnik, ki na odru stoji s svojo izjavo, s svojim telesom in s svojim smislom.

S tem namenom **leta 2002 ustanovi** mednarodni projekt sodobne scenske umetnosti *Via Negativa*. Ustvarjalci, ki sodelujejo pri projektih VN so postavljeni v položaj performerja: vsak izvajalec je avtor in material svojega nastopa. Čeprav bazično ustvarjalno polje VN postane performans, pa osnovni interes raziskave ostaja gledališče in temeljni mehanizmi gledališke konvencije. S pomočjo metode redukcije se Jablanovec osredotoča predvsem na razmerje med izvajalcem in gledalcem (razmerje med tem kar se kaže in tem kar se vidi) in na vprašanje realnega v tem odnosu. Gledališče ga v tej fazi v prvi vrsti zanima kot medij komunikacije in ne estetizacije.

Prvih sedem let projekta Via Negativa (2002 – 2008) Jablanovec posveti raziskavi sedmih človeških lastnosti, ki so splošno znane pod imenom sedem smrtnih grehov (jeza, požrešnost, pohlep, pohota, lenoba, zavist in napuh). Gre za cikel performansov pod skupnim naslovom *Sedem smrtnih grehov*, v katerih se ustvarjalci vsako leto osredotočijo na enega izmed smrtnih grehov, ki ga obravnavajo kot na bazični agens, ki formira scensko akcijo in razmerje do gledalca.

Že prva performans, *Izhodiščna točka: Jeza* (2002) in *Še* (2003), jasno zamejita ustvarjalno polje projekta VN, odličen odziv občinstva in kritike pa potrdijo njegovo vsebinsko in formalno usmeritev. Sledi obdobje hitre mednarodne ekspanzije projekta. Z delavnicami Jablanovec intenzivno razvija fleksibilen model mednarodne produkcije sodobne scenske umetnosti, ki se ne zapira v logiko omejenega števila stalnih članov skupine. Ekipa ustvarjalcev v performansih *Incasso* (2004), *Bi ne bi* (2005), *Ne kot jaz* (2005) in *Viva Verdi* (2006), *Štiri smrti* (2007), *Out* (2008) postane mednarodna, z gostovanji na mednarodnih festivalih (leta 2005 tudi na Beneškem Bienalu) in v centrih sodobne umetnosti pa se *Via Negativa*, kot upoštevanja vreden projekt sodobne scenske ustvarjalnosti, uveljavi tudi v evropskem prostoru.

V obdobju 2009 - 2011 se Jablanovec z *Vio Negativo* posveti novemu ciklu performansov pod skupnim naslovom *Via Nova*. Nastane dvajset performansov manjšega formata (večinoma solo ali duet), ki svoj material črpajo iz obdobja VN 2002 – 2008, ki ga na novo kontekstualizirajo, tematizirajo in reinterpreterirajo v novih modelih prezentacije. *Via Nova* je inverzija *Vie Negative* (napovedana že ob ustanovitvi VN leta 2002), ki lastno produkcijo reflektira skozi vprašanja o razmerjih med starim in novim, kreacijo in destrukcijo, teorijo in prakso, kopijo in originalom, prisotnostjo in odsotnostjo, vrednostjo in ceno itd. *Via Nova* v ospredje postavi performerja kot avtorja scenskega dogodka. Pod konceptualnim in režijskim vodstvom Bojana Jablanovca nastane nekaj vrhunskih dosežkov v polju sodobnega performansa: *Katarina Stegnar: Stegn se*, *Marko Mandić: MandičStroj*, *Barbara Kukovec: Reflektor name*, *Jaka Lah: Čisti performans*, *Primož Bezjak: Invalid*, *Uroš Kaurin: Tonight I Celebrate*, *Boris Kadin: Kaj mi je povedal Joseph Beuys, ko sem mrtev ležal v njegovem naročju*, *Kristian Al Droubi: Pogovor z umetnikom...*

Postprodukcijsko nadgradnjo serije Via Nova predstavljajo *kolektivne predstavitve* - projekti, v katerih Jablanovec performanse iz serije Via Nova povezuje in adaptira v kompleksnejše dogodke in s temi koncepti vzpostavlja maksimalno komunikacijo s strukturo prostora, konceptom dogodka ali kontekstom zgodbe, v katero vstopa Via Negativa (gledališče, muzej, galerija, simpozij etc). Kot najodmevnejše skupinske predstavitve velja izpostaviti:

- *Via Nova Museum*, Mestni muzej Ljubljana, festival Ex Ponto 2009. 11 performerjev izvaja 20 performansov. Razstavljanje starega (demontaža Vie Negative) in postavljanja novega (razstave Via Nova).
- *Via MSU Zagreb*, Muzej sodobne umetnosti Zagreb, festival Eurokaz 2010. 13 performansov sledi strukturi in kontekstu stalne zbirke MSU. Video dokumenti tega projekta leta 2013 postanejo del stalne zbirke MSU Zagreb.
- *Gola prisotnost*, Kunsthalle Düsseldorf, 2010. Instalacija žive prezenca v kontekstu razstave z naslovom "Real Presence", ki predstavlja dela posvečena Marcelu Broodthaersu.
- *Via New Territories*, Live Art festival New Territories Glasgow, 2011. 9 performansov v 3 poglavjih. 9-urni scenski dogodek tematizira tri temeljna področja ustvarjalnega dela VN: mišljenje, prezenca in odnos.
- *Tega nihče ne bi smel videti – Via Negativa 2002 - 2012*, Moderna galerija Ljubljana, 2013. Retrospektivna video instalacija. Spomin na goloto, kri, znoj in urin, s katerimi je VN prepojila sodobno slovensko in evropsko scensko umetnost.

Leta 2011 začne nastajati nov cikel performansov pod skupnim naslovom *Nerazrešljivo*, s katerim Jablanovec želi nadgraditi ustvarjalne postopke in uprizoritvene strategije VN. Ustvarjalni interes premakne od radikalne individualizacije (kot kritike postfordističnega modela neoliberalnega subjekta) h kolektivu (ki še zmeraj predstavlja utopični ideal sleherne ideologije), oziroma od individualne (prostovoljne) podreditve mehanizmom sodobne subjektivizacije k mehanizmom nadindetifikacije, hierarhizacije in manipulacije družbenih kolektivov (pravo, država, religija, kultura, demokracija, kapital, znanost itd).

Metoda dela, ki jo Jablanovec v svojem delu z VN neprestano razvija in nadgrajuje, se je na številnih delavnicah doma in v tujini izkazala tudi za zelo učinkovit izobraževalni model za uvajanje mladih avtorjev, ki želijo ustvarjati v polju sodobne scenske umetnosti. **Leta 2012 ustanovi VN Lab**, laboratorij Vie Negative za sodobne scenske umetnosti. Gre za program celoletnega izobraževanja, ki je namenjen vsem, ki želijo razvijati lastne ustvarjalne postopke in raziskovati strategije sodobnega scenskega uprizarjanja.